Hrnčířova knižnice
mládeže československé.
Svazek VIII.

1·80

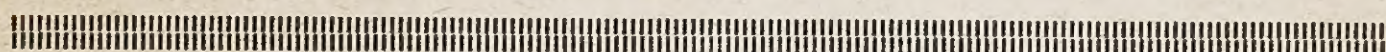
ANTONÍN JENNE:

PANÍ MASARYKOVÁ

Nakladatel **SVATOPLUK HRNČÍŘ**, knihkupec
v Nymburce.

ANTONÍN JENNE:

PANÍ MASARYKOVÁ

V NYMBURCE

NAKLADATEL SVATOPLUK HRNČÍŘ KNIHKUPEC

1923

Tiskem knihtiskárny Jos. B. Zápotočného v Rokycanech. - 2211.

Umřela paní Karla Masaryková.

Umřela maminka.

Všichni vy, kteří zažili jste útrapy děsné války, jichž otcové dleli daleko na krvavých frontách a matky doma chodily s očima do krvava uplakanýma, skloňte se před památkou veliké mrtvé!

Také ona vypila svůj kalich hořkosti až na dno. Muž dlel v dálné cizině, kde nám všem dobýval svobody a samostatnosti — a ubohá žena doma vydána byla týrání bezohlednému. Není divu, že podlehla. Podlehla zase jedna oběť rakouské zvůle a tyranie. Stíny našeho ujařmení a poroby vlekou se stále neslyšnými a přec tvrdými kroky.

Umřela vzácná žena a vzácná Češka.

Nenarodila se Češkou; světlo světa spatřila 20. listopadu r. 1850 v Brooklyně v Americe. Leč stala se Češkou, opravdovou Češkou, Češkou vzornou.

Pokusil jsem se nastíniti trochu život ubohé paní, jak jsem jej pochopil. Budiž tato skromná práce považována za výraz upřímné piety k veliké zesnulé.

Bylo jaro r. 1877. Země voněla novým životem, který rašil odevšad. Jemná zeleň drala se z holých stromů, drobné kvítky počaly se ukazovati jako skromná předzvěst budoucí nádhery. Nový život vlévá se v přírodu i v duše lidské. Zimní tmy a mlhy mizejí, vládne slunce, jasné slunce, dárce síly a odvahy tomu, kdo dovede s jasným čelem k němu zírati.

Zoraná pole voní budoucím chlebem, který rolník mozolnou dlaní rozsévá do hnědých lánů.

I v městech, v dusných ulicích, v jednotvárných kostkách domů je znáti jaro. Tvrdé domy stojí sice, jako stály dříve, ale zdá se, že okna jejich lesknou se radostněji, tvrdá dlažba ulic nechladí již dotěrným zimním vlhkem, nýbrž duní veseleji. A lidé hledí do světa radostněji, výbojněji, zrak spokojeně spočine na jemné zeleni parků. I v Lipsku bylo krásné jaro.

Jarní vzduch táhne krajem a budí zimní spáče k radosti života.

I mladého profesora vyvábil jarní vzduch. Nebyl už se svým svěřencem zavřen v pokoji útulného pensionátu. Ven si vyšli, do parků, do jarního vzduchu — slunci blíže.

Svěřenec — mladý Schlesinger, syn bankovního rady z Vídně — studoval v Lipsku na universitě. A jako vychovatel provázel jej mladý, sedmadvacetiletý doktor filosofie Tomáš Masaryk. Věru, nemohl si student Schlesinger vybrati lepšího vůdce. Vynikal mladý doktor všemi vlastnostmi, jež zdobiti mají pravého muže. Byl vysoké, štíhlé

postavy, ušlechtilého obličeje, z něhož zíraly pevné, bystré oči, které zdály se každého proniknouti, všechno prozkoumati. A ty pohyby jeho — pružné a křepké a při tom účelné. Nezapřel, že žilami jeho proudí bystrá krev slovácká. Také si vážil student Schlesinger svého vychovatele, který dovedl mu býti bratrem i otcem, jehož neobyčejná povaha byla mu vzorem.

A když student odešel do přednášek universitních, věnoval se mladý doktor Masaryk sám sobě a své přípravě pro zamyšlené vědecké působení. Často v krásných jarních dnech vycházíval s knihou, usedal venku, usedal v čítárně, četl a studoval. Lidé — spoluobyvatelé pensionátu — chodili mimo něho; dobře; pozdravili se, byli-li trochu seznámeni — a mladý doktor ponořil se do svého studia, do svých myšlenek, v nichž rodil se svět nový, krásnější, lepší. Jen s majitelkou pensionátu někdy chvíli pohovořil, nebo i s dcerou její, jemnou, duchaplnou dívkou. Leč nebyly to prázdné hovory, nebyla to šedivá, bezobsažná slova lichotivé zdvořilosti. Tak ani doktor Masaryk mluviti neuměl. Na to byl příliš vážný a opravdový. Planý hovor se mu do duše protivil.

Podle podoby znal téměř všechny obyvatele pensionátu.

A bylo krásné ráno. Obloha hýřila modří a silný jarní vzduch voněl. Mladý doktor seděl s knihou u okna a ssál plnými doušky vzduch, týž vzduch, který mu připomínal krásná jara dětství na moravském Slovácku. A do ranního ticha zazněl klavír. Zprvu jemně, jako nesměle tekly tony ve vlahé melodii — potom rozbouřil se klavír bujným přívalem akkordů — a — slyš — z bouřlivé směsice tónů vyplynul pramének tak čistý a svěží — tak upřímně bublající, laškující — ano tak tekou potůčky v českém kraji — tak zní česká píseň — česká duše — —. Mladý doktor slyšel hudbu Smetanovu...

Kdo to hraje? Vychýlil se z okna, aby postřehl, odkud tóny plynou.... Divné to je. Zde — v Lipsku — hudba Smetanova...

Hudba zaznívala z otevřených oken bytu majitelky pensionátu.

Umlkla.

Doktor seděl chvíli zamyšlen. Přemýšlel o české duši, o duši českého národa, o národní duši, která nemůže být zlá, stvořila-li takovouto hudbu. Ne — není zlá ta duše, má zlaté jádro — leč pokryté kalem jha a poroby.

A hrubou, hyzdící slupku odstraniti, aby zalesklo se zlaté jadérko — toť cíl, na který mladý doktor Masaryk už dávno a dávno myslel...

Leč těžká cesta — přetěžká práce!

Však bez boje a námahy není vítězství.

Zavřel rázně knihu a vyšel.

V společenské síni uviděl dceru domácí paní a s ní? Kdo je to? Dámy té Masaryk v pensionátě ještě neviděl.

Byla to dáma štíhlá, elegantní, a jistě ne Saska. Bohaté plavé vlasy v prostém účesu zdobily milou tvář, z níž hleděly šedomodré, vážné, a přece tak milé oči, které získávaly důvěry. Obě dámy měly před sebou knihu, o níž asi hovořily.

Doktor Masaryk vešed pozdravil a dcera majitelčina vlídně jej vítala jako známého.

»Doktor Masaryk z Vídně — slečna Charlie Garrigueová z Brooklynu,« představovala neznámou.

Doktor se obřadně uklonil a zahleděl se zpytavě do těch šedomodrých očí, které vážně a opravdově naň zíraly.

»Slyšel jsem již vaši hru na klavír; to jistě vy jste hrála?!« otázal se, ač byl již přesvědčen o tom.

»Ano, hrála jsem trochu; miluji hudbu,« odpověděla.

»I Smetanu jste hrála.«

»Ano. Líbí se mi. Je to zvláštní ráz hudby. Tak umělecký a při tom tak prostě milý. Zajímáte se snad, pane doktore, o hudbu?« otázala se.

»Méně o hudbu — více o život. Ale o Smetanu se zajímám. Jsemť Čech,« odpověděl.

»Vy jste Čech?« otázala se udivena. »Vždyť jste z Vídně?«

»Ve Vídni jsem vystudoval a jsem Čech, proto je mi Smetana milý.«

Sklopila hlavu. »Vím, znám trochu Čechy — Hus, reformace česká, úsilí o mravný život . . .,« pravila jako v zamyšlení.

»To bylo!« podotkl smutně doktor. »A znovu celý národ — ba celé lidstvo k životu mravnému a pravdivému přivést — je naší snahou.«

»Ano — celé lidstvo,« doložila Charlie v zamyšlení.

Usedli. »Dámy čtou . . .,« obrátil hovor doktor.

»Ano, Byrona čteme spolu a uvažujeme o jeho chmurné romantice,« odpověděla a zdvihla zase oči.

»Smím vám být při čtení společníkem?« tázal se doktor a pevně se na dámu zahleděl.

Podívala se naň tázavě a zpytavě. Není to snad jeden z těch, kteří snaží se navazovati pod rouškou zájmu literárního povrchní přátelství k ukrácení chvíle, přátelství, jež potom ubíjejí otřepanými, mělkými frásemi? Leč ne. V očích doktora Masaryka není nic mělkého a povrchního. Zírá z nich síla vůle a opravdovost povahy.

Četli a rozmlouvali. A dcera domácí paní nemohla uvěřiti, že jindy tak vážný a málomluvný doktor tak se rozhovořil, a překvapena byla pohotovostí jeho úsudku a obsáhlými vědomostmi. Také o Češích četla a slyšela. V novinách německých často zle žehrali na Čechy. A tohle je také Čech — a vzácný člověk!

Rozešli se s upřímným stiskem ruky a slíbili si další setkání. Vždyť vážný hovor o anglickém básníku Byronovi tak pěkně plynul. Radostná chvíle. — — —

Sešli se zase, četli Byrona a hovořili. A nejen o Byronovi a literatuře hovořili — i o svém životě. Doktor Masaryk dověděl se, že slečna Garrigue-ová je dcerou ředitele veliké pojišťovny v Brooklyně v Americe a že není v Lipsku po prvé. Již r. 1874—5 studovala prý na hudební konservatoři v Lipsku, v tomto pensionátě bydlela a s dcerou majitelčinou uzavřela upřímné přátelství. Nyní že prý přijela zase — na návštěvu jen — a učí svou přítelkyni jazyku anglickému. Proto čtou Byrona.

»Poznal jsem hned, že máte ráz anglosaský,« přiznal se doktor Masaryk. »Nejste snad z téhož rodu, jako byl slavný

anglický herec a vzorný představitel postav Shakespearových na počátku 17. století David Garrick?«

Podívala se naň s úžasem. »Ano,« přisvědčila. »Rodina naše je velmi stará. Pochází z jižní Francie a za pronásledování Hugenotů vystěhovala se do Hollandska a členové její rozvětvili se v Dánsku, Anglii i Americe. I rodina hollandských malířů Conincků byla spřízněna. Naše větev zakotvila v Americe.«

Četli dále; hovor o rodině byl jen kratičkým, nepatrným přerušením. Doktora Masaryka ani nezajímalo věděti celý rodokmen, leč přiznal se v duchu, že sám k tomu dal podnět svým dotazem po slavném anglickém herci. Bylo mu úžasně lhostejno, odkud je Charlie. Hlavně si u ní počal ceniti opravdový, vážný názor na život, duši pevnou sice, ale při tom plnou soucitu k trpícím a duši hluboce umělecky založenou. A pravda byla jí nade vše, jako jemu. Charlie přímo štítila se lži — ba i zdánlivé lži. V jednání byla vždy pravdivá a přímá.

Schůzky, při nichž se četlo a filosoficky rozmlouvalo, se opakovaly častěji a staly se pravidelnými. Student Schlesinger podivoval se doktoru Masarykovi nesmírně. Ten doktor, který s dámami hovořil velice zřídka, jemuž protivily se prázdné rozhovory, v nichž většina žen i z kruhů vyšších si libovala, ten doktor nyní pravidelně účastí se zábav s dámou — a to mladou, příjemnou dámou.

»Našel jsem ideál ženy,« pravil vážně doktor Masaryk a student Schlesinger uvěřil. Věděl, že doktor nikdy svých rtů lží neposkvrní, že je příliš opravdový.

Schůzky trvaly, leč Byrona už nečetli. Doktor Masaryk nyní vybíral četbu a obě dívky se mu podřídily, neboť poznaly hloubku jeho vzdělání a široký rozhled. Počaly si nesmírně vážiti jeho neobyčejné povahy.

Masaryk přinesl anglickou knihu J. St. Milla O poddanství žen, a když spis ten dočetli a kriticky rozebrali, opatřil Buckleovy Dějiny vzdělanosti v Anglii. Všichni tři měli z četby zisk. Dcera majitelky pensionátu učila se anglicky, miss Charlii otvíraly se za vedení hluboce vzdělaného doktora nové světy a nové obory myšlenkové a doktor

Masaryk nalezl tak učelivé a bystré žáky, že společná četba stala se mu přímo rozkoší...

Zatím jaro se rozvilo v plné kráse a nádheře. Malá společnost netrávila již dny v uzavřené čítárně pensionátu, nýbrž podnikala vycházky do jarní přírody, která nutila k radosti ze života. A na vycházkách uprostřed hýřícího jara se duše otvíraly. Přísně filosofické úvahy o otázkách uměleckých a sociálních vystřídávány byly chvílemi, kdy ozvalo se srdce, kdy ozval se jemný, čistý cit...

Doktor Masaryk zamiloval si vážnou miss Charlii.

Člověk bystrého, hlubokého rozumu a hlubokého uvažování řekl jí prostě, že ji má rád. Bylo to velké slovo u vážného filosofa, který nebyl nikdy zvyklý plýtvati citem, který věděl, že přílišná citovost stává se někdy lidem i národům kletbou.

A když se léto rozhořelo, slavili své zasnoubení. Ne v kruhu vybraných a pozvaných přátel, kteří za přípitků šampaňským vínem blahopřejí snoubencům, třeba by v nitru jejich hlodal zlý červ závisti a nenávisti — nýbrž s dvěma přáteli podnikli výlet do Eigersburgu nedaleko Lipska, kde doktor Masaryk prohlásil před přáteli jako svědky miss Charlii za svoji snoubenku. Krátce, vážně, opravdově.

Po amerikánsku.

Miss Charlie vážně vložila jemnou svou ruku do ruky toho, jenž nabízel se jí za průvodce životem. Vážně ji vložila a ráda. Opravdové, šedomodré oči její ulpěly na tmavých zracích doktorových a dvě vážné duše, jež plně chápaly, co je život, opravdový a mravný život, snoubily se, spojovaly se, splývaly v duši jedinou, kterou už nemůže rozloučiti nic než — smrt.

Miss Charlie odjela potom ihned do Ameriky ke svým rodičům, aby jim oznámila, že se zasnoubila.

»Našla jsem ideál muže!« řekla rodičům.

Byli spokojeni, neboť znali vážnou duši své dcery.

*

Doktor Masaryk vrátil se do Vídně. Připravoval se k profesuře na universitě a horečně pracoval. A při tom sháněl existenci. Věděl, že nyní nastává mu povinnost, aby počínal se starati nejen sám o sebe, nýbrž aby pomýšlel na dostatečné zaopatření té, jíž věnoval své srdce — své budoucí ženy. Sám byl chudý a měl potřeb málo. Stačil mu prostý pokojík, v němž sedával nad knihami, studoval, přemýšlel a připravoval se k přednáškám na universitě. Přípravy jeho byly hluboké. Chtěl předstoupiti před mladé posluchače s názory pevnými, s návrhy na bezpečné cesty, po nichž vzdělanci se bráti mají, aby v národech a lidstvu zavládl spravedlivý, mravný řád. A v horečné té práci nejkrásnějšími okamžiky bývaly ty, kdy pročítal dopis od své snoubenky z Ameriky. Psala často, psala vážně. V dopisech nenašel nikdy přecitlivělých záchvěvů a slov povrchních. Opravdová duše z nich vála, která doktora Masaryka sílila a k houževnaté práci povzbuzovala. Vždyť brzo bude mu starati se i o ženu...

I znepokojující dopis přišel kdysi. Miss Charlie prý se poranila pádem s vozu. —

Viděl ji trpící — a neodolal. Jak už zvyklý byl rázně jednati, složil svou knihovnu, zavřel byt a pustil se do — Ameriky.

Není to krátký výlet — vyjet si za moře. Nebyl to také pro doktora Masaryka výlet pohodlný. Leč jel, neboť cítil svou povinnost býti v době utrpení u té, jíž slíbil svou ruku a ochranu.

Snoubenku svou nalezl již pozdravenu, což s radostí uvítal. Uveden byl do rodiny její a dne 15. března r. 1878 slavil sňatek svůj v Novém Yorku.

Jen čtrnáct dní pobyl doktor Masaryk ve Spojených Státech Severoamerických. Povinnost a starost o existenci volala jej zpět do Evropy — do Vídně. Vrátil se a s ním přijela choť jeho Karla Masaryková, aby byla věrnou družkou a oddanou spolupracovnicí svého muže, jemuž plně důvěřovala a o němž věřila, že hlubokým vzděláním svým, nezlomnou vůlí a ryzí povahou vykoná pro lidstvo dílo veliké.

A v tomto díle chtěla jej oddaně podporovati a, seč síly její jsou, mu pomáhati. Zasvětila život svůj svému muži a v muži — národu a lidstvu. — — — — — — — —

Sdílela s ním osudy dobré i zlé. A těch zlých bylo více. Masaryk byl jmenován docentem vídeňské university a příjmy jeho byly chudičké. I domácnost byla tedy skromná — ba chudičká. Usadili se mladí manželé v chudém pokojíku s předsíňkou. Muž studoval — žena jeho obstarávala domácnost sama — bez služky. A dobře se do všeho vpravila. Otec její byl sice dosti zámožný, ale četná rodina potřebovala mnoho, tudíž děti byly vychovávány spíše ve skromnosti. A paní Karla Masaryková všecko konala ráda; pracovala v domácnosti, krášlila a zpříjemňovala ji svou osobností a byla ráda, že muž je spokojen, že klidně pracuje. Po práci své sedávala u jeho pracovního stolu, hovořila, těšila, povzbuzovala. A doktor Masaryk vděčně uznával dobrou duši i obětavou snahu její. Kdysi uzřela jeho podpis: T. G. Masaryk.

»Co znamená, Tomáši, to G. ve tvém podpise?« tázala se udivena.

»Tomáš Garrigue Masaryk,« odpověděl vážně.

»To je u vás zvykem, že příjmení své ženy píšete při svém jméně?« ptala se ještě více udivena.

»Ne —,« odpověděl. »U nás je zvykem — jako v Americe — že žena provdáním ztrácí své jméno a přijímá jméno mužovo. A je mnoho rodin, kde žena ztrácí všecko: jméno, svobodu, volnost projevu — i duši a svědomí... Já nechci ti nic bráti. Naopak: k svému jménu hrdě přijímám jméno tvoje, poněvadž více a více poznávám, čím jsi mi.«

Podíval se na ni vřele. Jí oči zvlhly pohnutím.

A od té doby podepisoval se stále jen T. G. Masaryk.

V chudé světničce ozval se dětský pláč. Narodila se r. 1879 dceruška Alice a roku 1880 syn Herbert. Dceruška Hanička zemřela jako nemluvně. »Tatínkovi« přibylo hodně

starostí i »mamince«. A sousedé se divívali, proč že u těch profesorů žijí tak skromně a tak chudě. Vždyť prý paní je z Ameriky bankéřova dcera — a věno prý měla jistě značné. Ba přišli i zástupcové bank a nabízeli se a žádali, aby pan profesor si své peníze u nich uložil. Pan profesor se jen usmál. Peněz neměl a zástupcům bank a lidem nechtěl vykládati, že paní jeho věna nedostala, že není to v Americe zvykem. »Chceš-li se ženit, starej se, abys ženu uživil a nespoléhej na věno, které tobě i nevěstě spadne bez práce do klínu a mnohdy svádí k zahálce a životu rozmařilému,« říkají praktičtí Američané. Nevykládal toho pan profesor. Lidé by beztoho neuvěřili.

A skutečně povídali si lidé mezi sebou, že pan profesor je nesmírně zámožný. Kdo prý by se dovedl tak neohroženě postaviti proti každé lži a nepravosti, ať přichází odkudkoliv, než boháč, který je nezávislý. Nepochopili, že profesora Masaryka k neohroženému vystupování vede jen a jen nezdolná touha po pravdě a pevná víra, že pravda zvítězí. A v té pevné víře a práci pro pravdu podporovala jej oddaná jeho choť, která také svůj život pravdě zasvětila.

Na podzim roku 1882 stěhovali se Masarykovi do Prahy, kam byl Tomáš G. Masaryk povolán za profesora na českou universitu. Ubytovali se v Karlově ulici na Smíchově. A od té doby neopustila paní Masaryková nové své vlasti. Už tehdy uměla česky. Učila se horečně neznámé jí doposud řeči, neboť děti svoje chtěla vychovávat v českém jazyku a v českém duchu. A v Praze přibyly ještě děti dvě: dcera Olga a syn Jan. Učila se již ve Vídni od svého muže, učila se od rodičů jeho, když u nich trávívali léto v Klobúkách nebo v Hustopeči. A chtěla nejen česky mluviti, což se jí podařilo dokonale, ale chtěla i česky cítiti. Chtěla být Češkou a Češkou se stala. Upřímnou, demokratickou Češkou. Paní Masaryková pronikla duši českých dějin a české reformace a vzorem chtěla míti nadšení pro pravdu a zákon Páně ženy táborské, které muže své podporovaly v bojích

a útrapách života a jim pomáhaly. »Věrný křesťan neustupuje před ancikristem!» volala žena táborská v boji na Vítkově a nadchla muže k novému, vítěznému boji.

A pomoci její bylo někdy zapotřebí.

V Čechách byly tehdy poměry nepěkné. Mnoho kalu a rmutu nanesla dlouhá duševní a tělesná poroba na náš ubohý národ. Lež, pomluvy i násilí hrozivě šklebily své tváře — a národ pomalu jim uvykal. Přestával rozeznávati pravdu od lži, dobro od zla. A když nastal po roce 1848 nový politický život v našem národě, když Češi opět počali česky myslet, různé nepěkné, třeba že nezaviněné kazy národní povahy počaly se zjevovati v životě veřejném. Profesor Masaryk chtěl smělým myšlenkovým mostem překlenouti temné ty propasti bídy a tmy, hleděl zbaviti národní naši povahu vší neřesti, lži a klamu. Chtěl, abychom myšlenkově začali tam, kde činnost české reformace a Českých bratří násilně byla zlomena Habsburky a jesuity. Myšlenka velikolepá a záslužná — leč práce úmorná a vysilující. Jdi — bojuj neohroženě za svůj národ —! A v tom zákeřně napadne tě vlastní člověk, který nechápe, že práci osvětovou možno konati nezištně — jen pro věc a dobro samo. Stříkne jedem podezřívání, vrhne slinu pomluv, ba zdvihne kyj násilí —. A zavilý nepřítel v ústraní se chechtá ďábelsky —. Viz — boj proti pravdě a světlu konají za mne vlastní lidé nadšeného a zaníceného bojovníka . . .

Smutné to byly doby.

Paní Masaryková všímala si českých věcí již ve Vídni. Starala se — stejně jako její muž — o vídeňské Čechy, jimž snažila se s mužem svým kulturně pomoci, zajímala se o poměr vídeňské vlády k Čechům — a čeští studenti ve Vídni nacházeli v chudé domácnosti Masarykově vždy vlídného přijetí a laskavého povzbuzení. A rádi tam chodili. Nebylo tam upiaté domácí milostpaní, které nutno se jen klanět a ruce líbat. Nacházeli tam vzdělanou paní, zásad ryze demokratických, která je nikdy nemořila duchamornými obřadnostmi, nýbrž horlivě účastnila se vážných hovorů jejich a s nimi a s mužem svým luštila otázky mravní, národní a společenské . . .

A k působení národnímu objevilo se Masarykovi veliké pole v Čechách. Horlivě vrhl se do boje za pravdu a mravnost. »Nebát se a nelhat!« zvučelo pevně z celého jeho bytosti a z celého působení. A pro pravdu dovedl zápasit a bít se i proti ohromné většině. Bývaly doby, kdy národ téměř zanevřel na Masaryka pro jeho neúprosnou a bezohlednou pravdu. Na chatrné hradby své obrany tahali odpůrcové jeho z vlastního národa těžké, hřmotné zbraně pomluv, podezřívání, zakřikování, že prý nahá pravda uškodí nám v očích ciziny.

Masaryk neklesl, nezalekl se. V boji o rukopisy šel za pravdou bezohledně — a pravda zvítězila. A v boji sílila a podporovala ho oddaná jeho žena. Když uštván, znaven, ukřičen, posmíván, pomlouván a nečestně podezříván přišel do útulné své domácnosti a pohlédl do očí své ženy, okřál rázem. Nikdy neuslyšel z úst jejích napomenutí, výstrahu, nikdy neslyšel výtky, že si škodí, že škodí dětem svým. Raději pro pravdu trpěti, než nečestně odvolati pro skývu chleba, lesk zlata, dobré bydlo. »Pravda zvítězí!« těšila ho dobrá žena...

»Co Tomáš dělá, dobře dělá, neboť věc do základu promyslí,« říkávala si. Úplně mu důvěřovala, neboť ho znala a věděla, že pro věc špatnou by nezápasil. A když někdy přistihla muže v tichém přemítání, tiše usedla, aby ho nevyrušovala. Na procházce tiše kráčela za ním zamyšleným. Věděla, že muž přemýšlí o něčem vážném, důležitém pro celý národ. Tak oddaná a šetrná bývala.

A klesal někdy i ten neohrožený bojovník. Bylo to roku 1900, když proces Hilsnerův rozvířil neobyčejně český společenský život. Kulturní svět díval se na nás se zájmem, jak postaví se český národ k hnusné pověře. Masaryk neohroženě vystoupil za čest národa. Co bylo mu do Hilsnera, jehož neznal?! Byla to osoba pro něho vedlejší, lhostejná. A nehájil ho; hájil pravdu a čest národa.

Vášně se rozpoutaly. Masarykovi bylo spíláno, vyhrožováno. A tehdy klesal. Dohnán byl bezohledností a zuřivostí nepřátel k úmyslu z Čech se vystěhovati.

A tehdy vystihla paní Masaryková jasně, že cíl a úkol,

který Masaryk sobě od mládí vytkl, dosažen není, a že by zůstal nedostižen. Opřela se úmyslu svého muže. Bylať přesvědčena, že i tehdy pravda zvítězí.

A zvítězila. Vlny neklidné se znovu utišily a přímost a pravdymilovnost profesora Masaryka rozšířila nesmírně kruh jeho přátel a přívrženců, kteří ctili svého vůdce a učitele. A vůdce ten a učitel vděčně zíral do očí své ženy, která podchytila ho, když počínal nad svým dílem zoufati. Poznal velikou její duši a u ní — v rodině své — došel vždycky klidu a sladkého odpočinku, neboť rodinný život u Masaryků byl něžný a šťastný.

Učiňte šťastnou rodinu — každou jednotlivou — bude šťastná obec, národ, lidstvo. A kudy vede cesta ke šťastné rodině, ukázala nám svým zářícím vzorem paní Masaryková.

Byly to zlé episody v jejím životě, když muž vláčen byl kalem pomluv a záští. Ale přešly zase. Byly potom chvíle klidnější, kdy mohla se paní Masaryková s mužem svým věnovati práci.

V Praze dařilo se Masarykovům již lépe. Byt měli větší a útulný. Leč po penězích paní Masaryková nikdy netoužila. Peníze byly jí jen prostředkem ke konání dobra, k uskutečňování ideálů pravdy a lidskosti, jemuž zasvětila svůj život.

Paní Masaryková v Praze, žijíc mezi českým lidem, pocítila se upřímnou Češkou a horlivě účastnila se práce v tomto národě a pro tento národ. Muž našel v ní ochotnou spolupracovnici. Horlivě četla a vnikala do českého písemnictví, neboť chtěla být hlavně účastna duševního života a rozvoje českého národa. Poznala jadrné a kovové práce Havlíčkovy a Nerudovy a nesmírně si jich vážila; přečetla snad všechny význačné práce moderní české literatury. Zajímala se o literaturu ženskou a o ženskou otázku. Úkol ženy viděla v domácnosti a v rodině; chtěla, aby žena se stala spolupracovnicí mužovou a tím utvořili základ šťastné rodiny — původu štěstí lidského. A sama byla vzorem nejzářivějším.

Byla rozhodnou nepřítelkyní bídy hmotné i duševní. Trpícím pomáhala obětavě. I šperky a skvosty kdysi pro-

dala, spokojila se prostým, jednoduchým nábytkem, aby pomohla trpícím.

A bídu mravní? Až se otřásla, když jen uslyšela o činech zvrhlých. Nechápala prostě, že člověk se může snížiti pod úroveň zvířete. Nesnesla ani žertování o mravní lidské bídě. V okolí jejím panovala vždy příjemná harmonie, která nesměla být rušena slovem zlým, nerozvážným.

Pravda a krásno byly její hvězdy zářící.

Umění měla ráda nesmírně. Sama byla hudební umělkyní a Smetanova díla zbožňovala právě pro jejich národní český ráz. Slyšela z jeho melodií uměleckou duši českého lidu. O české umění výtvarné se zajímala ráda. Malíř Hanuš Schwaiger navštěvoval rodinu Masarykovu už ve Vídni a do své smrti byl jejím váženým přítelem. A nadaný syn Herbert věnoval se malířství a matka se zájmem pozorovala umělecké úspěchy jeho a vhodným slovem jej povzbuzovala.

Žila náboženským životem — leč v pravdě náboženským. Nesouhlasila s církvemi, které jsou příliš formální a věroučné, a také žádné církvi nenáležela. Hlavní váhu kladla na život — skutečně nábožensky mravní život. Protivila se jí každá lež a přetvářka — tím více v ohledu náboženském. Nesnesla, aby někdo ústy vyznával víru svou, aby se modlil, postil — a při tom vedl život nečestný — třeba tajně nečestný — mysle, že formálním vyznáním víry a vnějšími úkony učinil zadost své náboženské povinnosti. Ne věř, ale žij! V životě, v činech tvých musí se jeviti tvůj bůh, tvé náboženství. A proto místo její nikdy nebylo mezi vrchními, vládnoucími; schylovala se k utlačeným a porobeným, jimž horlivě pomáhala.

To bylo její náboženství — náboženství lásky a pravdy.

— — — — — — — — — — —

Vlny rozvášnění proti filosofu Masarykovi znenáhla přece ustávaly a rozbouřená hladina českého moře přece se mírnila. Mělcí, nemyslící lidé stáli ovšem proti němu stále s čely zamračenými, s očima nenávistnýma. Mnozí z nich uznávali sice, že zásady a myšlenky Masarykovy jsou

správné, že jeho hledání pravdy má cíl jasný, zabezpečující nový, mravný a šťastnější život národa, leč falešná hrdost a pýcha zabraňovala jim, aby to přiznali otevřeně, a tak zůstali v bojovné frontě proti proroku a mysliteli, jehož počala cizina uznávati a vážiti si ho.

Ale přibylo těch, kdož pochopili Masaryka úplně a na svůj prapor si vepsali hrdou výzvu: Nebát se a nelhat! Kruh jeho straníků stále vzrůstal. Pochopili, že pro náš budoucí národní život netřeba nám hledati myšlenek cizích filosofů, vždyť profesor Masaryk dobře prozkoumal všechny cesty k životu šťastnému, jež od věků hledaly jasné, vynikající hlavy lidstva, a hlásal cestu naši, českou, po níž kráčel Hus, sedlák Chelčický a prorok Komenský. Poznali, že duši našeho národa nejlépe svědčí cesta česká, na níž již daleko v předu kráčel Masaryk.

Kráčeli odhodlaně za ním. »Masarykismus« stal se jejich životní, českou filosofií.

Vzrůstal i kruh jeho osobních přátel — i přátel jeho choti, která vždy a všude při svém muži stála. Hájila a podporovala činnost jeho veřejnou, účastnila se schůzí politických, při nichž muž její nehledanými, leč pádnými slovy dokazoval nutnost změny politických i společenských řádů. Stála při něm pevně, když veřejně žádal všeobecné rovné právo hlasovací pro všechny občany, neboť hlavně ti drobní občané — dělníci i drobní živnostníci, z nichž většina byla bez jakéhokoliv vlivu na události veřejné, jsou základem státu, který žije z práce jejich a z krve jejich. Žádal rovné právo i pro ženy, neboť matka — vychovatelka budoucího národa — je základem rodiny a řádná rodina pevným pilířem obce i státu. Zvláště taková žena a matka, jako byla vlastní jeho choť.

Rodina Masarykova přestala býti již osamocena, jak bývalo za dob zloby, zášti a nenávisti, kdy vystavena bývala útokům nejprudším. Častokráte dříve stávala rodina českého filosofa a myslitele v rozbouřeném moři vášní jako osamělý ostrov — leč ostrov pevný, tvrdý, skalnatý, o který tříštily se zlostné vlny stříkající zlověstnou pěnou pomluv. A na pokraji skály té neohroženě stála paní Masaryková

a rukou svou chránila hlavu drahého Tomáše, aby neklesla, aby nebyla smetena, neboť úkol jeho posud dokonán nebyl.

Nyní počínalo býti jinak. Rodina Masarykova počala býti vyhledávána. Přicházel dr. Jan Herben, přední český publicista, jenž horlivě bil se za myšlenky Masarykovy, neohroženě plul proti nemyslícímu a neuvažujícímu proudu. Přicházel dr. Přemysl Šámal, z Vídně přijíždíval básník J. S. Machar, který v zásadách Masarykových burcoval národ náš z lethargického spánku, v nějž ukolébali jej upíři Vídně a Říma, nastřebavše se jeho krve. A mnohdy neohroženě řízl do živého, nedbaje úzkostného, malomocného nářku. Učil ve svých verších a článcích národ zásadě mistrově: Nebát se a nelhat!

Všichni tito — i mnozí jiní přicházeli do rodiny Masarykovy, kde vše zářilo milou prostotou, vážnou pravdivostí a demokracií. Horlivě se debatovalo o cestách dalších. A paní Masaryková účastnila se všech plánů a rozhovorů. Snažila se poznati českou duši a poznala ji. Věděla o všem, co podnikal její muž, který ji do všeho zasvěcoval. Rodinná harmonie u Masarykův byla úplná, dodávala kouzla krbu rodinnému, a proto chvíle, strávené u domácího jejich stolu, byly všem návštěvníkům vzácné a milé. Byla to studnice, z níž čerpali klid a sílu — pravdivou sílu klidu. A nad studnicí tou stála paní Masaryková jako strážný genius.

Kruh přívrženců vzrůstal — seskupili se i v politickou stranu a profesor Masaryk byl zvolen poslancem do vídeňské říšské rady. Obor jeho působnosti se značně rozšířil. S tribuny vídeňského parlamentu dovedl říci vládě vídeňské tváří v tvář pravdivé, bezohledné výtky a stal se vídeňským otrokářům protivníkem nejobávanějším . . .

Evropské poměry politické se počaly silně zachmuřovati a zlověstné ty mraky počal poslanec Masaryk bedlivě sledovati. Tušil, že v zákulisí dvora vídeňského a berlínského děje se cosi, co může ohromiti svět svojí špatností a záludností.

Příznaky mrzkých plánů se množily.

Rakouská vláda obžalovala veliký počet Srbů ze Slavonie z velezrady; že prý tajně jednali se Srbskem, aby Rakousko bylo oslabeno. Veliký proces nastal . . .

Profesor Masaryk dlouho chodil zamyšlen a paní jeho ho nerušila. Věděla, že cosi velikého chystá, co nutno dobře rozvážiti, promysliti.

Pojednou se rozhodl. »Pojedu do Bělehradu,« prohlásil náhle.

»K vůli srbskému procesu?« zeptala se paní. Tušila, že nespravedlivý soud vězí mu v hlavě.

»Ano. Musím se dopátrat pravdy, a až ji zjistím, odhalím ji bezohledně.«

Pochopila. Ano — to je její Tomáš.

Ochotně vypravila jej na cestu. Osaměla doma — jen vzpomínala, kde asi je — co asi dělá. Nestrachovala se oň, vždyť co Tomáš dělá, dobře dělá. — — —

U soudu ve Vídni, kde jednalo se o životy mnoha nevinných lidí, objevil se potom profesor Masaryk a přihlásil se k svědectví. Neúprosně odhalil podvody vlády rakouské, ukázal na vědomě falešné dokumenty, kterými měla býti dokázána velezrada chorvatským Srbům i vina srbské vlády, aby nalezena byla příčina k přísnému zakročení proti Srbsku.

Císařští soudcové a žalobci byli nemile překvapeni — a vláda proces ihned zastavila.

Co bylo do všeho profesoru Masarykovi? divily se mělké duše. Proč jede až do Srbska, proč se o všecko tak staral? Lidem sobeckým, žárlivým na své pohodlí, nešlo to na rozum, že Masaryk opustil rodinu, obětoval svůj odpočinek a klid, jistě spravedlivě zasloužený, pro lidi cizí, z cizího národa.

Jen paní Masaryková úplně pochopila. Když se vrátil Masaryk z Vídně domů, stiskla mu vřele ruku a šedomodré oči její zíraly naň s pýchou. Ano — to je pravý bojovník za pravdu a spravedlnost! Tušila, že pojede, že se o nevinné, trpící lidi bude starat. A kdyby snad proti očekávání byl nejel, jistě by ho byla jemně upozornila: »Ti lidé trpí nespravedlivě, Tomáši!« A byl by jel jistě.

Ale paní Masaryková věděla, že jejího upozornění třeba nebude, jako ona sama nikdy nepotřebovala pobídnutí, kde se jednalo o pomoc nešťastným, trpícím, porobeným...

Pozornost profesora Masaryka obrácena byla nyní hlavně na Balkán. Tušil, že tam právě připravuje vláda rakouská a německá nebezpečný podkop, který může ohroziti poměrné štěstí a klid milionů lidí. Pátral, zkoumal, přesvědčoval se. Chtěl býti připraven, až požár, který jistě tušil, vzplane.

Jen na svou milovanou ženu díval se občas starostlivě. Trpěla tělesně. Neúprosná nemoc počala zdolávati její tělo. Krásné, bohaté plavé vlasy vůčihledě šedivěly, v šedomodrých očích objevoval se občas stínek bolesti. Choroba srdce a kornatění tepen počalo se jeviti. Jen kolem úst kvetl stále klidný úsměv tolik povzbuzující...

Starostlivě opatroval profesor Masaryk drahou svou ženu. Během dlouhých let manželství poznával více a více, čím pro něho byla. Trpce vzpomínal na zášť a zloby lidské, které tolik potřebného klidu a spokojenosti drahé duši jeho urvaly. Ošetřoval chorou úzkostlivě a pozornou něhou chtěl jí nahraditi vše, čím se pro něho a plány jeho obětovala.

Těšila ji jeho pozornost — leč nesvolila, aby tím utrpěla veřejná činnost mužova, zasvěcená pravdě a blahu národa.

»Jdi, Tomáši; tvé místo je jinde! Jdi, pracuj, pevně a jasně jdi za vytknutým cílem. Mně není potřebí tvé pomoci tolik, jako potřebují jí přemnozí jiní, jako potřebuje jí národ. Na mne se neohlížej! Buď ujištěn, že sleduji tvou práci a žehnám jí. — A nemoc moje? Ta jistě zase přejde...«

Poslechl a šel. Pracoval veřejně, politicky, burcoval, pomáhal. A ve chvílích volných vzpomínal na oddané, upřímné šedomodré oči, které hleděly za ním s účastí.

Paní Masaryková se přemáhala. Pevná vůle její hodně stlačila tělesné neduhy, leč pokoje nedaly. Úporně a zákeřně hlodaly v těle jejím...

— — — — — — — — — — —

Obávaný a tušený výbuch nastal. A skutečně nastal tam, kde jej profesor Masaryk předvídal: na Balkáně.

Ruka utlačených zdvihla se proti bezohlednému zotročování. V Sarajevě třeskly rány a rakouský trůn byl bez následníka a jeho choti.

Výbuch přišel předčasně. Profesor Masaryk tušil jej sice, očekával jej — ale později. Výbuch sopky překvapil jej tak, jako překvapil jiné.

Pojednou stala se osoba následníkova vhodnou příležitostí, aby ďábelský plán dvora vídeňského a berlínského byl uskutečněn. Co zatím v chrámech zatracovány byly ruce, jež zdvihly revolver, co veleben byl následník i jeho choť — v zákulisí dvorů černé duše mnuly si radostně ruce, že konečně vítaná příležitost je tu. První, připravovanou rafinovaně — záhřebský proces se Srby — zmařil nenáviděný profesor Masaryk. Ať zmaří druhou — tuto — může-li!!

Vlády ujala se rakouská soldateska, které každý prostředek byl dobrý, aby nenáviděný náš národ byl zastrašen, přinucen k úplné trpnosti. Ale počáteční úspěchy zbraní rakouských a německých proměnily se v Srbsku i na Marně ve Francii v neúspěch. Do války vmíchala se téměř celá Evropa — ba celý svět a nebyla naděje na brzký konec.

Profesor Masaryk vzpamatoval se ihned z prvého překvapení. Dlel právě v cizině, kde vypozoroval, že budou odehrávati se věci veliké, které prudce zasáhnou do osudu národů a mapu světovou mohou změnit radikálně. A ihned mu na mysl vstoupila porobená země česká s Moravou, Slezskem i Slovenskem, země krásná, bohatá — leč po staletí upíry vyssávaná, země obydlená lidem přičinlivým, dobrým, pracovitým, leč utlačeným a porobeným. A rázem viděl Masaryk své místo.

Vrátil se do Prahy, kde veřejný život byl jako zakřiknut. Rakouská pěst vládla tvrdě — i mnohé české duše jí přisluhovaly, což profesora Masaryka velmi zabolelo. Leč zjasnil tváře a pevná důvěra v český lid vlila se v jeho duši, když viděl české vojáky jdoucí do pole.

Šli neochotně. Ze rtů nezazněla píseň válečná. Spíše písně tklivé, sentimentální bylo slyšeti — leč i písně vzdo-

ru, odboje a výsměchu rakouským katanům. Duše českého lidu objevila se v těchto vojácích, kteří zpívali, že »jdou na Rusa a nevědí, proč . . .«

»Nezklamal jsem se v našem prostém českém lidu!« uspokojeně sděloval své choré paní.

»A co budeš dělat, Tomáši?« tázala se. Věděla, že nečinným nezůstane. Vždyť události volaly do zbraně.

»Věc je velice vážná,« pravil zamyšleně. »Nutno jednati — to je jisté! Nutno v této dějinné chvíli národu pomoci.«

»Vím to; o tom jsem přesvědčena, že pomůžeš,« řekla s důrazem a oči jí zableskly nadšením. »Leč jak? Víš bezpečnou cestu, která by vedla k úspěchu?«

Zamyslil se. — Nerušila ho. Věděla, že cestu najde.

Masaryk se nyní doma málo zdržel. Vyhledával přední politiky českého národa, radil se s nimi a dokazoval nutnost rázného jednání.

»Jsme bezmocni!« pravili mnozí bezradně. »Všude u nás roztažena jsou chapadla rakouského netvora a odboj náš udusí v zárodku.«

»Tak půjdeme za hranice a zorganisujeme odpor zvenčí!« rozhodl se. »Nesmíme ztráceti čas a síly nečinností.«

Ale v duši mu bleskla chorá žena. Šel by ihned — leč vydává se na cestu, z níž se možná nevrátí. A viděl ty dobré šedomodré oči, viděl bohatý šedivý vlas, který zbělel starostmi o něho, o rodinu, o trpící lidstvo. Viděl svou nemocnou ženu, oddanou spolupracovnici a spolutrpitelku, obětavou matku. Což když ji už více neuvidí? — — —

Ale povinnost ho volá na přední stráž. Hle — vojáci jdou do pole — také doma nechávají ženy a děti — nechávají je mnozí v poměrech stísněných — ale jdou s písní odboje na rtech . . .

Půjdu! rozhodl se.

Šetrně to chtěl choré své ženě oznámit, že veliká povinnost ho volá, že nutno využíti chvíle, která se vrací třeba po staletích . . .

Nedala mu domluviti. »A ty bys se rozmýšlel, Tomáši? A k vůli mně?! Vždyť nejsem nemocna! Jdi! Musím tě

uvidět takového, jakého jsem tě viděla vždy! Prvního v řadě, kde se jednalo o pravdu a spravedlnost, o pomoc utlačeným a trpícím!«

Stiskl jí ruku vřele. Nezklamal se v ní. I v chorém těle jejím žil stále stejný duch, zanícený pro pravdu, sílu a krásno. Nemyslela na sebe, ale na prospěch národa.

»Buď opatrný na sebe a na své zdraví. Jdeš jako psanec do nepohodlí, nedostatku a bojů!« upozorňovala ještě starostlivě.

Usmál se vděčně její starostlivosti. Nemyslel na sebe, ale na prospěch národa.

Rychle se připravil profesor Masaryk. Pod záminkou studijní cesty dostal pas do ciziny, rozloučil se tklivě. Snad se více neshledají....

Nejel sám. Dcera Olga ho doprovázela.

Zmizel za hranicemi. Ale brzo bylo znáti jeho činnost, kterou nemocná paní bedlivě sledovala.

Nastaly smutné, bezútěšné dny. Jedinou útěchou v šedivých dnech rodině Masarykově bylo vědomí, že se »tatínkově« práci a snaze daří.

A práci jeho se skutečně dařilo. To nejlépe poznaly rakouské úřady. Viděly, že v profesoru Masarykovi vyvstal jim za hranicemi nepřítel všech nebezpečnější, který bojoval s odkrytým hledím, bezohledně, jehož pravdivé důkazy nemohly vyvrátiti. Počaly bojovati také, leč zbraně jejich byly podlé a nečestné. V prvé řadě ve své černé duši se domýšlely, že profesora Masaryka, svého nebezpečného odpůrce, zraní pronásledováním — ba zničením jeho rodiny, o níž věděly, jak upřímně na ní Masaryk lpí.

Neúprosný osud je předešel. Roku 1915 umírá tyfem syn Masarykův, nadějný malíř Herbert Masaryk. U jeho rakve stojí zdrcená matka, sestra, bratr, ubohá vdova a dvě dcerušky zesnulého. A tatínek? Kdesi daleko v cizině usiluje o nový život, o pomoc trpícím a ujařmeným...

Pohřeb Herbertův byl smutnou předzvěstí dalšího života. Masaryk byl zbaven svého profesorského místa při pražské universitě a plat mu zastaven. Rakouská hydra počínala útočit. Bídou chtěla stíhat ubohou rodinu.

Prohlídka stíhala prohlídku. Knihovna mužova byla zabavena i celá korespondence. Na všechno řádění policie ve svém bytě zírala paní Masaryková mlčky s důstojným klidem. Věděla, že co Tomáš dělá, dobře dělá a že jinak dělat nemůže a nesmí. A ubohé paní přece zbývá ještě dcera Alice, profesorka lycea a syn Jan.

A rakouské úřady pokračovaly ve své černé práci. Dcera — doktor filosofie Alice Masaryková byla zatčena a uvězněna a syn Jan odveden na vojnu do spárů surové soldatesky...

Stará churavá paní osaměla...

Byly to těžké dny. Duch její vzpíral se řítící se pohromě. Stále se těšila, že přece jednou bude konec, že Tomáš se vrátí vítězně — vždyť u něho ani jinak býti nemůže. A potom že nastane nový, krásnější život, za který s mužem svým obětavě bojovala.

Ani té trošky útěchy nepřály jí rakouské úřady. Byt byl střežen tajnými policisty a úřady už měly v úmyslu i ubohou churavou paní uvrhnouti do vězení, z něhož by jistě nebyla již vyšla.

Leč nepovedlo se jim to. Ač byla paní Masaryková opuštěna úplně, ač každý se jí vyhýbal, aby naň nepadl stín podezření ze styků se ženou revolucionářovou, našli se přece soucitní lékaři, kteří dokázali rakouským soudům, že tělesný stav ubohé paní vězení nesnese.

A skutečně — zdraví její bylo dlouholetými útrapami, které se v poslední době vystupňovaly do nemožnosti, úplně zlomeno. I nervy vypovídaly službu... Sedávala sama — zničená a zlomená. Jen jedné naděje neztratila nikdy: naděje ve vítězství svého Tomáše.

Nevěděla o něm. A když někdo chtěl jí sdělovati podrobnosti jeho zahraniční činnosti, které tajně dostaly se do Prahy a posilovaly domácí odboj, odmítala: »Nechci nic

slyšet; já vím, že tatínek dělá dobře; mně stačí, řeknete-li mně, že je zdráv.«

Ne že by se nechtěla zajímat o práci svého muže, která zasahovala i do Čech a musela být utajena. Příčina byla jiná. Paní Masaryková nikdy rty své neposkvrnila lží. Častokráte byla volána k soudním výslechům, neví-li něco o činnosti svého muže. Kdyby byla věděla, nemohla by zapřít, poněvadž lež byla jí věcí nejohavnější. A říci to, co by věděla, znamenalo zničiti pracně vybudované plány. A proto směle a pravdivě odpovídala k otázkám vyšetřujících soudců, neví-li něco: »Nic nevím.« Mluvila pravdu, ale pevně věřila svému Tomáši.

I k smrti byl tatínek odsouzen. Formálně ovšem, neboť dlel za hranicemi. A našly se bezcitné duše, které až příliš bezohledně připomínávaly jí, že je ženou odsouzence k smrti, ženou velezrádcovou, který dle rakouské morálky patří na šibenici.

A ona byla ženou revolucionáře zásad nejčistších, muže zlaté i ocelové povahy, jemuž byla vzornou spolupracovnicí a jejž vhodně doplňovala...

Bolela ji bezcitná slova...

Nemocí umučené tělo nemohlo více vzdorovat — a přepiaté bolestivé nervy podlehly...

Když v květnu roku 1918 konaly se slavnosti Národního divadla, kdy národ tušil vycházející jitřenku svobody, které dobýval za hranicemi profesor Masaryk, zlomenou na těle i duchu ženu jeho odváželi do sanatoria ve Veleslavíně...

Netušil toho jásající a doufající národ.

— — — — — — — — — — —

A přišla kýžená svoboda. Národ sám uchopil žezlo své vlády, které Masaryk vyrval tyranům.

Praha jásala dne 21. prosince 1918, když vjížděl do ulic jejích prvý president Tomáš G. Masaryk. Dostalo se mu uvítání, jakého snad v Praze nebylo od časů zvolení Jiříka z Poděbrad.

Jel klidný ulicemi a v očích jeho možno bylo čísti: Konali jsme svou povinnost — dobrý boj jsme bojovali. A na nás je teď, abychom drahou svobodu udrželi...

Vjel do hradu — do sídla kdysi českých panovníků...

Ale nezdržel se.

Dole jásá Praha, že prvý president dlí mezi námi. Lidé září radostí a v duchu odprošují ho pro zášť a nenávist, kterou mu kdysi projevovali. Národ slaví radostné sbratření.

A po silnici k Veleslavínu za tmavé noci ve sněhové vánici jede automobil. Jede rychle. Pan president nemůže se dočkati, až spatří tu, která byla mu nejvěrnější pomocnicí, oddanou ženou, duší nejdražší. Vchází do pokoje, kde dlí jeho choť...

Zaplakali oba.

— — — — — — — — — — —

Paní Masaryková se příjezdem mužovým trochu zotavila. Vždyť Tomáš se vrátil. A vrátil se tak, jak pevně doufala. Vrátil se jako vítězný rytíř pravdy. Dlela občas v Praze, v Lánech — leč nemoc nepovolila. Občas zajížděla do sanatoria ve Veleslavíně, kde dal si pan president upraviti vedlejší pokoj a za pobytu jejího ji často navštěvoval. Sedával u stolu a pilně pracoval. A u něho seděla ubohá jeho choť. Snad vzpomínala na doby mládí, kdy takto sedávali v chudičkém bytě ve Vídni — plni štěstí a odvahy k boji za pravdu a spravedlnost.

A boj ten je šťastně dobojován...

— — — — — — — — — — —

Dotrpěla.

Dne 13. května ráno vydechla šlechetnou svou duši v Lánech. Opustila nás vzácná žena, vzorná Češka. Ne rodem, ale srdcem a rozumem.

A 15. května 1923 pohřbena byla na pustém venkovském hřbitůvku v Lánech, oplakávána každou soucitnou

a myslící duší. Tam vysoko na kopci odpočívá mezi prostými rovy drobného českého lidu, který tak měla ráda a jemuž obětovala svůj život. Tam za zdmi prostého hřbitůvku, odkud je viděti daleko do kraje, do úrodných polí, do ovocných sadů, do dalekých lesů, kde všude raduje se národ ze svého vykoupení — tam odpočívá paní Masaryková.

Hrnčířova knižnice mládeže československé.
Svazek VIII.

Vychází nejméně čtyřikráte do roka.

KNIHKUPECTVÍ
SVATOPLUKA HRNČÍŘE,
NAKLADATELSTVÍ
V NYMBURCE,
DŮM U ELIŠKY PŘEMYSLOVNY.

Knihtiskárna Jos. B. Zápotočného v Rokycanech.